

00875

B 749/44

B. IV.

STOCKHOLMSMINNEN

Skildring af
Gatoroligheterna i Stockholm
under sommaren 1838.

Pris: 15 Öre.

L. ISAKSEN,

Snickare,

Stora Glasbruksgatan 14,

3 tr. upp öfver gården,

Utför alla slags **möbel- och
byggarbeten;**

Verkställer äfven reparationer.

Välgjordt arbete. **Billiga priser.**

**Positivartade
SPEL,**

såsom

Aristons, Melodionetter

etc. etc.; äfven **Dragspel** repareras
väl af sakkunnig.

Adr.: **5 TEKNOLOGGATAN 5.**

JOH. STRECK.

 Var god och göm adressen.

C. O. F. WIDÉN,

Möbelsnickare,

18

Beridarebangatan

18

Förfärdigar allt hvad till yrket hörer.

Profver och mönster finnas till
påseende.

Sängkläder

och

Jernsängar

till ytterst billiga priser.

11 BRYGGAREGATAN 11.

VIKTOR SÖDERSTRÖM

Skomakare,

Lager af Skodon.

Beställningar

och

reparationer

emottagas.

Drottninggatan

95 D.

Skodonen äro
starka, välsittande
och ovanligt lätta
att gå med.

Hvarje kund blir ärligt behandlad.

Stockholmsminnen.

Skildring af

Gatoroligheterna i Stockholm

under sommaren 1838.

STOCKHOLM,
BOKTRYCKERI AKTIEBOLAGET ÅKERÅT,
1836.

kr., i paket à 25 och 50 öre. **Wilh. Beckers Malpapper** i packet om 10 ark 25 öre. **Wilh. Beckers Maltinktur** i flaskor à 1: 15, 65 och 45 öre. Dessutom: **Kamfer, Naftalin, Alun, Kolo-kvintäpplen, Terpentin, Insektpulver** m. m. billigast hos

Junidagarne.

Den rörelse, som fram på förmiddagen den 19 juni 1838 förspordes på Riddarhustorget och trakterna deromkring, visade att något ovanligt var i görningen. Först såg man här och der på torget enstaka grupper af ifrigt samtalande personer, men ju längre det led desto större och talrikare blefvo dessa grupper; och då litet hvar, som passerade der fram, stannade för att se hvad som var på färde, dröjde det icke länge förr än hela Riddarhustorget, Riddarholmsbron och Birger Jarls torg voro alldeles uppfyllda af menniskor.

Flertalet utgjordes af bättre klädda personer, till stor del af embets- och tjänstemän; längs Riddarholmskyrkan såg man ett antal bättre klädda damer. I allas ansigte lästes nyfikenhet och väntan.

Strax efter kl. 1 syntes en täckt vagn i sakta mak köras fram öfver torget i riktning mot Riddarholmen. Allt efter som den passerade skallade kraftiga hurrarop från de täta leden, och de som befunno sig i närheten af vagnen kunde i densamma se, jemte polisbevakning, en äldre man med djerf och eldig blick samt fina och ädla anletsdrag hvilken helsade utåt den hurrande mängden.

Denne man var assessorn *Jacob Magnus Crusenstolpe*, som, åtalad för majestätsbrott, affördes till Svea hofrätt för att åhöra sin dom.

I det för några veckor sedan utkomna andra häftet af "*Ställningar och förhållanden*" hade nemligen Crusenstolpe bland annat skarpt klandrat en officersutnämning, genom hvilken en yngre officer, friherre Johan Claës Fleming med förbigående af en äldre kamrat befordrats till major vid Svea Lifgarde; och då denna utnämning skett på en söndag, beskyldde Crusenstolpe derjemte konseljen för sabbatsbrott och att den samma sålunda "brutit snart sagdt mot både Guds och verldslig

och konstitutionel lag.“ Detta yttrande ansågs lasteligt mot konungen, och justitiekanslern Klas Ulrik Nerman lät, i samråd med hofkanslern Jacob August von Hartmansdorff, föranstalta om att Crusenstolpe blef stäld under åtal för majestätsbrott. Föregående dag hade juryn uttalat sitt *skyldig*; och på grund deraf hade Crusenstolpe samma dags afton arresterats och insatts i häkte i det vid Götgatan, mellan Peter Myndes backe och Brunnsbacken, belägna Stadshuset, dit han med vederbörandes medgifvande åtföljts af sin fru, Sofia Crusenstolpe, född Palmstruch.

Sällan har väl ett tryckfrihetsmål väckt sådant uppseende och till den grad upprört sinnena som detta. Det väckte ovilja inom alla klasser, äfven bland regeringens män. Att ett yttrande om konseljen kunde anses lasta konungens person kunde man ej förstå, och att juryns dom blef fällande kunde man icke förklara på annat sätt än att juryn blifvit partiskt sammansatt eller att jurymännen dömt mot sin öfvertygelse. Juryns dom hade också framkallat den bittraste harm och bragt sinnena i verklig jämsning.

Detta utgjorde ämnet för häftiga samtal man och man emellan, och tidningarne rasade. “Det ligger någonting så oerhördt i detta juryns utslag“, yttrade Dagligt Allehanda, “att vi knapt kunna fatta, det vi ännu lefva under svenska grundlagar“. Tidningspressen förde under hela rättegången ett häftigt språk och angrep regeringen på det hänsynslösaste sätt. Mest var det justitiekanslern Nerman, som var föremål för dess anfall, och den Hindbeckska divisionen af Svea hofrätt *) fick också sin del. Denna afdelning skulle i dag afkunna dom i målet, och att denna dom icke skulle bli af lindrigaste art var man beredd på. “Kanske“, skref Dagl. Alleh., “dömes herr Crusenstolpe till att mista lifvet, ty af herr Hindbecks division kan man vänta allt“.

En så kolossal opposition hade vederbörande helt visst icke väntat, och den väckte också en viss oro. När dånet af de väldiga hurraropen vid Crusenstolpes färd till hofrätten, nådde upp till rättens sessionssal “krusade“, sägs det “ett leende presidentens och de residerande herrarnes läppar, men det var ett leende, som närmast uttryckte hvad man kallar blandade känslor.“ Opposition antog också verkligt hotande dimensioner. När Crusenstolpe lemnat vagnen och beträdde hofrättens trappa,

*) Den efter hofrättsrådet C. M. Hindbeck så benämnda afdelning af hofrätten, som handlade detta mål.

rusade mängden efter. Vakterna vid porten, som hade att tillse, det ingen obehörig finge inträda, kunde ingenting uträtta. "Under en förfärlig trängsel", och ett dån, som skakade de gamla konterfejen öfver hofrättens forna ära, instörtade ett auditorium, hvares första chock kom åskådaren att bäfva för den femmänniga areopagen."

Inom några ögonblick voro också både trappuppgångar, förmak ock sessionssal fyllda af stojande människor. Presidenten, von Rosén, bemödade sig att bringa tystnad i salen. Det var länge fåfängt, men omsider saktade sorlet af, och när då hofrättsskalken steg fram och höjde ett papper till tecken att utslaget skulle uppläsas, inträdde en dödslik tystnad. Men så snart sjelfva domen, som lydde på tre års fästning å Vaxholm samt konfiskation af den åtalade skriften, blifvit uppläst, utbröt bullret på nytt, hvarvid presidenten måste använda sin embetsmyndighet för att bringa tystnad, så att läsningen kunde fortsättas. Då denna slutats, och majestätsförbrytaren fördes ned till sin vagn följde folkmassan efter under lifliga vivatrop och varma aktningbetygelser, och när så vagnen satte sig i rörelse, blottades alla hufvuden, och Ridderholmen genljöd af de starkaste lefve- och hurrarop.

Att nu icke följde uppträden af svärare art, är förvånande; också hade man, skref Aftonbladet, därför mer att tacka tillfälligheten än menskligt förutseende, och den verksammaste orsaken låg utan tvifvel deruti, att bildade och för ordningen välsinnade personer utgjorde den vida öfvervägande pluraliteten af åhörare. Att dock icke allt var slut härmed, kunde man likväl förutse; det kändes, så att säga, i luften. Derom tycktes också myndigheterna varit förvissade, att döma af de anstalter, som från deras sida vidtogos. Så t. ex. omgafs samma afton det hus der Nerman bodde, n:o 17 vid Ålandsgatan, af polis- och militärvakter, och dubbla patruller gingo under natten öfver hela staden.

Några våldsamheter förspordes dock icke den dagen. Väl märktes en viss oro öfver allt i staden, och mindre folksamlingar syntes på tisdagsaftonen såsom ock hela följande dagen på Ålandsgatan, men de förhöllo sig stilla och tycktes ditkallats mera af nyfikenhet med anledning af de der patrullerande vakterna, än i afsigt att ådagalägga någon opposition.

På onsdagskvällen strömmade dock flere till, så att vid 11-tiden på aftonen hade samlingen växt till några hundra personer. Det var väl ingen stor folksamling, men af dess

hållning såg man att det låg åska i luften, att någonting jäste på botten, som förr eller senare skulle bryta fram. I början iaktogs ordning och skick något så när, men ju mer samlingen växte desto högljuddare och oroligare blef den, och snart nog fick man höra några enstaka hvisslingar samt ett och annat högljudt rop, hvarvid Nermans namn nämndes. Dessa oljud upprepades af man efter man, spridande sig som en löpeld genom hela samlingen så att inom kort genljöd hela Ålandsgatan af ett ihållande hvisslande, blandadt med rop sådana som: ned med Nerman! ned med Hartmansdorff! bort med vakt och vapen! bort med polisen; vi äro fritt folk! åt h—e med vakt och polis! o. s. v.

Då detta fortgått en stund kom öfverståthållaren, Jakob Wilhelm Sprengtporten, till platsen, eskorterad af en patrull om 10 å 12 man från vakten vid Gustaf Adolfs torg. I vänliga och humana ordalag tilltalade han de församlade, frågande dem hvad de ville och önskade. Men när han icke erhöll något svar och då han af de ännu fortsatta ropen märkte oviljan mot militären, lät han bortskicka patrullen, framträdde några steg och förnyade sin fråga. I korsande och obestämda ord erhöll han då af några närstående det svaret, att meningen vore en opinionsyttring mot Nerman och Hartmansdorff. När då öfverståthållaren med hög röst, i korta och bestämda, men fortfarande fogliga och humana ordalag förehållit dem det obehöriga och lagstridiga i deras handlingsätt och bedt dem vara tysta och aflägsna sig derifrån, svarades han med högljudda rop: "lefve öfverståthållaren!" Samma välvilja röntes äfven kommandanten Dævel, som äfven infunnit sig der och vänligt tilltalat mängden.

Emellertid tycktes öfverståthållarens uppmaning ha gjort verkan, ty snart började samlingen röra på sig och draga sig af utför Regeringsgatan, fram öfver Norrbro och Skeppsbron. Till att börja med gingo de temligen tysta sin väg fram, men då de kommit ett stycke fram på Skeppsbron, uppstämde några nationalsånger såsom: "Det gamla göta lejon hvilar", "Kung Karl den unge hjälten" etc., hvarefter skaran under sång styrde af upp mot Söder. Under tiden växte tåget så att då detsamma framkom till bestämmelseorten, Stadshuset, fylles i ett tag hela Peter Myndes backe samt ett godt stycke af Götgatan af människor. Nu tystnade sången, och man började ropa: "lefve Crusenstolpe! rättvisa åt Crusenstolpe! upp med gardinen! öppna fönstret!" o. s. v. Men gardinen förblef nere,

och allt var stilla i fängelserummet. Då sålunda ingen uppmuntran röntes från Crusenstolpes sida, tröttnade de snart och drogo sig derifrån. Men än voro de dock icke tillfredsställda, och kosan styrdes nu återigen mot Norr. Kommen till Gustaf Adolfs torg delade sig skaran i två delar, af hvilka en gick Malmstorgsgatan uppför till hörnet af Klarabergsgatan, der von Hartmansdorff bott, men äfven härifrån fingo de vända åter med oförrättadt ärende, emedan von Hartmansdorff flyttat. Den andra afdelningen tågade till Ålandsgatan, der det föregående oljudet upprepades, hvarjemte alla fönstren i Nermans våning inslogos. Det uppgifves, att denna våldsbragd föröfvades nästan uteslutande af några sjömän och trasiga pojkar, under det flertalet af de närvarande yttrade sitt ogillande.

Nu infann sig öfverståhållaren ånyo i spetsen för en kavalleritrupp. Han tilltalade nu folkmassan i stränga ordalag, yttrande att, "då icke vänliga tillsägelser hjälpt, skulle våld användas, och om de icke genast aflägsnade sig, skulle militären få order att skingra dem, hvarvid de motsträfvige skulle arresteras". Det hjälpte. Stojet saktade af, och man troppade så småningom af derifrån, så att vid 2-tiden var allt återigen tyst och stilla.

Dessa uppträden hade emellertid väckt oro på högre ort, hvadan omfattande försigtighetsåtgärder vidtagits. Redan samma natt beordrades en bataljon af hvardera fotgardet, ett antal af hästgardet och ett batteri kanoner upp till kungl. slottet, hvars portar stängdes, så att på torsdagsmorgonen såg man hela Lejonbacken garnerad med soldater och gevär samt kanoner med anspann nedanför slottets nordöstra flygel; vidare en division kanonjollar liggande på strömmen, Ålandsgatan fullsatt med vakt till häst och fot, en afdelning af Uplands dragoner på Karl XIII:s torg samt Stadshuset starkt bevakadt. Det såg ut som befarade man en allmän folkresning. Kanoner kördes ut till Långholmen, som äfven omgafs med bevakning, och militärpatruller placerades vid tullarne. Äfven till Marieberg sändes en kommendering att bevaka der befintliga vapenförråd, och hos en enskild man, en tjänsteman vid järnvägen, togs i beslag ett antal gamla vapen, som denne köpt på en auktion, men ännu icke hunnit afyttra. Derjemte utgick en order, att beväringen samt de i Stockholm befintliga landsortsregementen, för hvilka mötestiden nu utgick, skulle qvarstanna tills vidare, och chefen för borgerskapets kavalleri tillsades, att sagda kavalleri skulle sitta upp och deltaga i vakttjänstgöringen, om så skulle erfordras.

Det eljest så lugna och fredliga Stockholm fick med ens ett krigiskt utseende, liksom befunde det sig i belägringstillstånd. Ingen fick gå vare sig öfver yttre eller inre borggården, ingen färdas öfver strömmen mellan Skeppsholmen och Skeppsbron och ingen stanna utanför högvakten vid äfventyr att bli arresterad.

På aftonen utfärdades en kungörelse, som innehöll stränga förbud mot deltagande i folkskockningar och i sådana oordningar, som föregående dag egt rum, kommande den, som ej stälde sig dessa föreskrifter till efterrättelse, att skylla sig sjelf, om han med all stränghet efter lag behandlades. Såväl denna kungörelse, som de hela dagen under hållande regn fortgående "krigsrustningarne" väckte både förvåning och nyfikenhet hos Stockholms befolkning. Man trodde, att ett allmänt uppror förestod, och därför skyndade litet hvar, när qvällen kom, ut för att se hvad som var på färde. Men ingenting märkvärdigt syntes till. Allt hvad man såg var en ovanlig rörelse på alla gator: en mängd menniskor, som undrande och frågande sågo än på hvarandra än på de militära tillrustningarne, samt en massa polis- och militärpatruller, som beställsamt redo och gingo fram och åter från den ena gatan till den andra. Men någonting, som tydde på uppror kunde icke upptäckas. Tvärtom tycktes folkmassan vara ovanligt lugn. Det var blott polisen och militären, som gjorde undantag härifrån. De visade en sällsynt oro och ådagalade ett utomordentligt nit. Så snart en högljud röst, ett skratt eller en hvissling hördes eller så snart några personer stannade tillsammans på gatan, skyndade de strax åstad för att tysta och skingra. Ja, de gingo så långt, att de ej tillåto ens två eller tre personer att stå tillsammans. Det berättas, att trenne embetsmän stodo vid Gustaf II Adolfs staty och åsågo den rörliga tafan omkring dem. Då kom en poliskonstapel och uppmanade dem att aflägsna sig. Två gingo, men den tredje stod kvar. Om en stund kom konstapeln tillbaka och yttrade: "hvarför står herrn kvar här? Har jag icke sagt, att herrn skulle *skingra* sig? Om inte herrn lyder, så arresterar jag herrn".

Deras nit öfvergick mer än en gång till våldsambeter, och det var i synnerhet militären, som utmärkte sig. I Storkyrko-brinken skall en officer, grefve De la Gardie, med dragen sabel huggit in på några personer, som stodo i hörnet af Trångsund, och på Norrbro lär en patrull med fälda bajonetter ryckt an mot en mindre folksamling, som icke skingrade sig skynd-

